

УДК 658.78:615.1

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛОГІСТИКИ

СКОВОРИНСЬКА О.І.,
провідний інженер ДП «УкрНДНЦ»,
ПОПОВА Ю.М.,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний університет
інфраструктури та технологій,
м. Київ

У статті висвітлена роль стандартизації, як способу підвищення якості логістичних послуг, розглянуто основні європейські стандарти управління якістю в ланцюгах вантажних перевезень, та ініціативи логістичних організацій, які доцільно використовувати для створення національної нормативної бази в сфері логістики.

Ключові слова: стандарт, логістика, управління якістю, стандартизація.

В статті висвітлена роль стандартизації, як способу підвищення якості логістичних послуг, розглянуто основні європейські стандарти управління якістю в ланцюгах вантажних перевезень, та ініціативи логістичних організацій, які доцільно використовувати для створення національної нормативної бази в сфері логістики.

Ключевые слова: стандарт, логистика, управление качеством, стандартизация.

The article highlights the role of standardization as a way to improve the quality of logistics services. The main European quality management standards in freight transport chains and the initiatives of logistics organizations that are expedient for using to create a national regulatory framework in the field of logistics are considered.

Key words: standard, logistics, quality management, standardization.

Постановка проблеми. Ринок транспортно-логістичних послуг України у наш час активно розвивається у зв'язку з розширенням господарських зв'язків і міжнародної кооперації. З погляду світового досвіду й сучасних тенденцій розвитку глобального ринку логістичних послуг Україна перебуває на етапі формування й консолідації галузі, істотно уступаючи західним країнам, як по якості, так і по комплексності послуг, що надаються національними транспортно-логістичними компаніями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми якості української логістики розглядають у своїх дослідженнях І.В.Токмакова, А.В.Негода, Р.В.Сагайдак-Нікітюк [1-14]. Було відзначено низька якість послуг порівняно з західними країнами та практично відсутнє нормативне регулювання в цій сфері, але не було висвітлено його роль і перспективи впровадження.

Мета статті – виділення ролі стандартизації, як способу підвищення

якості логістичних послуг; і дослідження європейського досвіду стандартизації для пошуку перспективних напрямків створення національної нормативної бази в сфері логістики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кількісно оцінити якість логістичних послуг в Україні можна за допомогою Індексу ефективності логістики (LPI), який кожні два роки, починаючи з 2007, публікує у своїх дослідженнях Всесвітній банк.

Індекс ефективності логістики створений, щоб допомогти країнам визначити проблеми та можливості, з якими вони стикаються у своїй діяльності в сфері торговельної логістики і, що вони можуть зробити, щоб поліпшити їх продуктивність, дозволяє проводити порівняння між країнами (160 країн в 2016 році).

Даний показник розраховується на основі опитування міжнародних, національних або регіональних логістичних і складських операторів, транспортно-експедиторських компаній. Опитування складається з двох частин: визначається міжнародний індекс LPI (за п'ятибальною шкалою респонденти оцінюють критерії, що відображають ефективність логістичної системи щодо країн, з якими працює логістична компанія) і внутрішній (за п'ятибальною шкалою респонденти оцінюють логістичну систему країни, в якій працюють). На їх основі розраховується інтегральний показник індексу LPI і місце серед країн світу, що беруть участь в рейтингу.

В якості основних критеріїв оцінки ефективності логістики обрані:
ефективність митного і прикордонного оформлення (customs);
якість торгова і транспортна інфраструктура (infrastructure);
простота організації міжнародних перевезень за конкурентними цінами (international shipments);
якість і компетентність логістичних послуг (logistics quality and competence);
відстеження проходження вантажів (tracking & tracing);
своєчасність поставок вантажів (timeliness).

Однією з причин відставання є те, що в Україні практично відсутнє законодавство та нормативне регулювання в цій сфері: існує всього одна постанова Кабінету Міністрів України (Наказ Міністерства транспорту та зв'язку № 1023 від 13.08.2008 р. «Щодо перспектив розвитку транспортної інфраструктури та логістики» [5]).

В розвинутих країнах світу, зокрема країн ЄС, найважливішим засобом управління народним господарством, що впливає на підвищення якості продукції та послуг і ефективності процесів є стандартизація [6].

За визначенням міжнародної організації зі стандартизації (ISO), стандартизація - встановлення і застосування правил з метою упорядкування діяльності у певних областях на користь і за участю всіх зацікавлених сторін, зокрема для досягнення загальної оптимальної економії при дотриманні функціональних умов і вимог техніки безпеки. Основним продуктом цієї діяльності є стандарт. Розрізняють міжнародну (що проводиться на міжнародному рівні та участь у якій відкрита для відповідних органів усіх країн), регіональну (що проводиться на відповідному регіональному рівні участь у якій відкрита для відповідних органів країн певного географічного або

економічного простору) та національну (що проводиться на рівні однієї країни) стандартизації [7].

В 2016 році загальний рівень логістичних послуг України був оцінений в 2,74 бали з 5 можливих. Україна зайняла 80 місце в рейтингу серед 160 країн. Зокрема, оцінка рівня якості і компетентності становила 2,55 бали, що відповідає 95 місцю в рейтингу. Для порівняння, в лідера рейтингу – Німеччини - ці показники становили 4,23 і 4,28 бали відповідно. Порівняння показників ефективності логістики України та Німеччини представлений на рис. 1 [2, 3, 4].

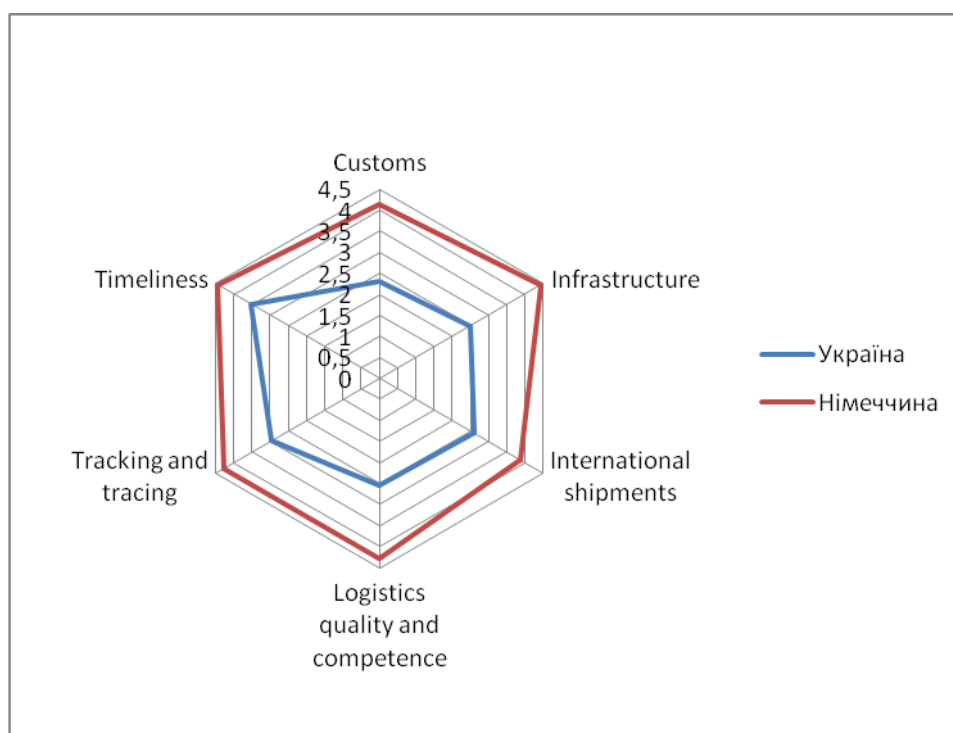

Рис. 1. Порівняння показників ефективності логістики України та Німеччини 2016 р за даними Всесвітнього банку

Відповідно до Закону України «Про стандартизацію»: стандарт – нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері.

Стандарти акумулюють найновіші досягнення науки і техніки, поєднують фундаментальні та прикладні галузі науки, сприяють швидкому впровадженню наукових досягнень в практику, допомагають визначити найбільш економічні та перспективні напрямки розвитку науково-технічного прогресу [8, 9].

Міжнародні та регіональні стандарти є результатом розвитку міжнародного співробітництва та уніфікації національних стандартів. Вони допомагають гармонізувати технічні характеристики товарів і послуг, сприяють усуненню бар'єрів у торгівлі. Гармонізація та подальше використання міжнародних та регіональних стандартів у сфері логістики дозволить українським компаніям поліпшити якісні показники за рахунок впровадження кращих практик проведення логістичних операцій та прогресивних методів управління.

Враховуючи географічне положення України, тенденцію на ріст товаро- і пасажиропотоків Україна–ЄС, а також умов сучасного етапу інтеграції України до ЄС найбільш перспективним напрямом є гармонізація логістичних стандартів розроблених Європейським комітетом зі стандартизації (CEN). Це сприятиме реалізації зовнішньоторговельних зв'язків України, оптимізації товаропотоків, інтенсифікації господарських зв'язків з ЄС та загальному посиленню позиції України як суб'єкта господарських відносин. Також варто зазначити, що для України, як для країни, яка претендує вступити до ЄС існує вимога щодо необхідності впровадження на національному рівні не менше, ніж 80 % стандартів, чинних у ЄС, що також свідчить про необхідність гармонізації логістичних стандартів. Відповідно до вимог прийняті стандарти повинні бути ідентичними із європейськими, тобто їхні положення повинні бути прийняті без змін [10, 11].

Організація CEN є офіційно визнаною, на яку покладені функції за розроблення і становлення добровільних стандартів на європейському рівні. Він об'єднує органи національної стандартизації 34 європейських країн та підтримує діяльність по стандартизації щодо широкого спектра галузей та секторів, зокрема логістики [12].

Діяльність зі стандартизації в сфері логістики здійснює міжнародний технічний комітет CEN/TC 320 «Транспорт. Логістика та послуги», який розробляє стандарти щодо діяльності та послуг, які здійснюються на підтримку перевезення пасажирів, вантажів і особистих речей [13, 14]. На сьогоднішній день в Європі діють 15 стандартів розроблених цим комітетом, 6 із них відносяться до сфери управління якістю і представляють значний інтерес підвищення якості вздовж всього ланцюга вантажних перевезень (табл. 1).

Таблиця 1

Стандарти управління якістю в ланцюгах вантажних перевезень

Стандарт	Назва (переклад)	Призначення
CEN/TR 14310:2002	Вантажні транспортні послуги. Декларування і звітність про екологічні показники в ланцюгах вантажних перевезень	Управління якістю в ланцюгах вантажних перевезень
EN 12507:2005	Транспортні послуги. Настанови щодо застосування EN ISO 9001: 2000 для автомобільних перевезень, складування, розподілу і залізничних товарів і виробництва залізничної продукції	
EN 2798:2006	Системи управління якістю транспорту. Автомобільний, залізничний та внутрішній водний транспорт. Вимоги системи управління якістю в доповнення до EN ISO 9001 для транспортування небезпечних вантажів у відношенні безпеки.	
EN 3011:2000	Транспортні послуги. Належні транспортні ланцюги Система декларування умов здійснення діяльності	

Продовження табл. 1

EN 3876:2002	Транспорт. Логістика та послуги. Належні транспорті ланцюги. Кодекс практики з надання вантажних перевезень	Положення/критерії якості окремих транспортних послуг
EN 5696:2007	Індивідуальне зберігання. Специфікація для послуг індивідуальних місць зберігання	Стандартизація в сегментах ланцюгів вантажних перевезень

Крім міжнародного технічного комітету CEN/TC 320 ініціативи в сфері стандартизації в логістиці розробляють наступні міжнародні організації:

Міжнародний союз залізниць (International Union of Railways – UIC);

Співтовариство європейських залізниць та інфраструктурних компаній (The Community of European Railway and Infrastructure Companies – CER);

Міжнародний комітет залізничного транспорту (The International Rail Transport Committee – CIT);

Європейська логістична асоціація (European Logistics Association – ELA);

Міжнародна федерація експедиторських асоціацій (International Federation of Freight Forwarders Associations – FIATA);

Міжнародний союз автомобільного транспорту (International Road Union IRU);

Зокрема, до ініціатив відносяться: Хартія розвитку якості FNTR, SNCF, NOVATRANS, GNTC; Керівництво за якістю для комбінованих перевезень UIC; Хартія якості вантажних перевезень CER-UIC-CIT; стандарти персональної компетенції ELA.

В цілому, об'єктами ініціатив щодо стандартизації в логістиці є [14]: контракти на якість; індивідуальні положення / критерії якості послуг; стандарти професійної компетенції.

В Україні, такі стандартизаційні ініціативи в сфері логістики, експедирування та управління ланцюгами поставок відносяться до діяльності Технічного комітету 183 «Логістика, експедирування та управління ланцюгами постачання» (далі – ТК 183), функції секретаріату якого виконує Асоціація «Український логістичний альянс». Сам технічний комітет стандартизації 183 є, на сьогодні, членом-спостерігачем в міжнародній організації зі стандартизації ISO за спорідненим комітетом – ISO/TC 292, що дає можливість отримувати інформацію міжнародного рівня та приймати участь в створенні документів в системі міжнародної стандартизації. Технічний комітет 183 почав свою роботу на початку 2017 року й одними з перших пропозицій були стандарти, над якими впродовж року ведуться інтенсивні роботи щодо їх імплементації до національного нормативно-правового поля в сфері стандартизації:

EN 14943:2005 «Transport Services – Logistics – Glossary of Terms»

EN 14892 Transport Service Logistics – Guideline for the definition of limited access to city centers

ISO 28004-1:2007 – Security management systems for the supply chain –

Guidelines for the implementation of ISO 28000 – Part 1: General principles;

ISO 28004-2:2014 Security management systems for the supply chain – Guidelines for the implementation of ISO 28000 – Part 2: Guidelines for adopting ISO 28000 for use in medium and small seaport operations;

ISO 28004-3:2014 – Security management systems for the supply chain – Guidelines for the implementation of ISO 28000 Part 3: Additional specific guidance for adopting ISO 28000 for use by medium and small businesses (other than marine ports);

ISO 28004-4:2014 – Security management systems for the supply chain – Guidelines for the implementation of ISO 28000 Part 4: Additional specific guidance on implementing ISO 28000 if compliance with ISO 28001 is a management objective.

Слід визначити, що до сфер діяльності ТК 183 відносяться: 01.040 «Словники термінів» (в частині логістики, експедирування та управління ланцюгами постачання); 03.100.01 «Організування та керування підприємствами взагалі» (в частині логістики, експедирування та управління ланцюгами постачання); 03.100.10 «Закупівля. Постачання. Логістика»; 55.180 «Розміщування товарів для перевезення» (в частині логістики, експедирування та управління ланцюгами постачання).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, одним із способів підвищення якості і ефективності логістики в Україні створення національної бази даних шляхом гармонізації європейських стандартів зокрема, розроблених CEN/TC 320 і ISO/TC 292, також доцільно звернути увагу на ініціативи щодо стандартизації розроблені міжнародними та вітчизняними логістичними організаціями, зокрема Європейською логістичною асоціацією та Асоціацією «Український логістичний альянс». Передбачається в подальшому провести наукові дослідження щодо можливості впровадження стандартів і потенційного впливу на якість логістичних послуг.

Література:

1. Токмакова І.В. Перспективи розвитку транспортно-логістичного бізнесу в Україні / І.В. Токмакова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 34. – С. 228–230.

2. LPI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org/lpi.

3. Негода А.В. Рынок логистики в Украине: тенденции и перспективы развития / А. В. Негода // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2013. – Вип. 116(2). – С. 44–53.

4. Taranenko Y. Logistics services market of Ukraine / Y. Taranenko // Revista Economica – 2015 – Vol. 4(67) – P. 152–163.

5. Сагайдак-Нікітюк Р.В. Аналіз сучасної нормативно-правової бази логістичної діяльності фармацевтичної галузі / Р.В. Сагайдак-Нікітюк, А.Ю. Вовк // Соціальна фармація: стан, проблеми та перспективи: міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 17–20 берез. 2014 р. – Х.: Вид-во НФаУ, 2014. – С. 360–362.

6. Риженков М., Галько С. Вплив поглибленої та всеохоплюючої ЗВІТ між ЄС та Україною на торгівлю сільськогосподарськими товарами. Консультативна робота APD/PP/01/2013 / М. Риженков, С. Галько [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/News/2013/PolPap_01-2013_DCFTA_ukr.pdf

7. Ребрин Ю.И. Управление качеством: учебное пособие / Ю.И. Ребрин // Таганрог: Изд-во ТРТУ, 2004. – 174 с.

8. Кириченко Л.С. Стандартизація і сертифікація товарів та послуг: Підручник / Л.С. Кириченко, А.А. Самойленко. –Х.: Вид-во «Ранок», 2008. – 240 с.

9. Савіцький А.В. Стандартизація і сертифікація як важливий інструмент управління якістю продукції підприємства / А.В. Савіцький // Економічний простір. – 2013. – № 71. – С. 239-247. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2013_71_27

10. Надашкевич В.О. Паневропейські аспекти розвитку української транспортно-логістичної системи / В.О. Надашкевич, І.П. Таранський, І.С. Рикванова, Н.І. Хтей // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. Політехніка». – 2012. – № 749. – С. 441–444.

11. Литвинська С. Гармонізація українських національних стандартів серії «Інформація та документація» з міжнародними й європейськими: здобутки і перспективи / С. Литвинська // Безпека інформації. – 2012. – № 2. – С. 43-47.

12. CEN. Who we are [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.cen.eu/about/Pages/default.aspx>

13. CEN/TC 320 - Transport - Logistics and services [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://standards.cen.eu/dyn/www/f?p=204:7:0:::FSP_ORG_ID:6301&cs=1E3709683B93D67860DF4AC3392626569.

14. Be logic deliverable D7.1 Report of existing standards in transport logistics [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.transport-research.info/sites/default/files/project/documents/20120330_175942_50161_BE%20LOGIC%20D7%201%20Final.pdf.

The market of transport and logistics services of Ukraine is now actively developing in connection with the expansion of economic ties and international cooperation. Ukraine is at the stage of formation and consolidation of the industry, substantially yielding to the Western countries, both in terms of quality and complexity of services provided by the national transport and logistics companies

Quantitative assessment of the quality of logistics services in Ukraine can be done using the Logistics Performance Index. In 2016, Ukraine's overall level of logistics services in Ukraine was estimated at 2.74 points out of 5 possible. Ukraine ranked 80th in the ranking among 160 countries. In particular, the assessment of the level of quality and competence was 2.55 points, which corresponds to 95 place in the rating. For comparison, the leader in the ranking - Germany, these figures were 4.23 and 4.28 points, respectively.

One of the reasons for lagging behind is the lack of legislative and regulatory regulation in Ukraine.

In the developed countries of the world, in particular the EU countries, the most important means of managing the national economy, which affects the improvement of the quality of products and services and the efficiency of processes is standardization.

Harmonization and further use of international and regional standards in the field of logistics will allow Ukrainian companies to improve the quality indicators by introducing best practices in logistics operations and advanced management practices. Given the current stage of Ukraine's integration into the EU, the most promising direction is the harmonization of logistic standards developed by the European Committee for Standardization (CEN).

To date, 15 standards exist in Europe, developed by this committee, of which 6 relate to quality management and represent a significant interest in improving the quality along the entire freight chain: CEN / TR 14310: 2002, EN 12507: 2005, EN 12798: 2006, EN 13011 : 2000, EN 13876: 2002, EN 15696: 2007.

In addition to CEN / TC 320 initiative in the field of standardization in logistics develop the following organizations: the International Union of Railways (UIC), the Community of European Railways and Infrastructure Companies (CER), the International Committee of rail transport CIT) European Logistics Association (ELA), International Federation of Freight Forwarders Associations (FIATA), International Road Transport Union (IRU).

The priority directions of standardization of these organizations are:

Contracts for quality

Individual provisions / service quality criteria

Standards of professional competence

Therefore, one of the ways to improve the quality and efficiency of logistics in Ukraine is to create a national database by harmonizing European standards, in particular, developed by CEN / TC 320, it is also worth drawing attention to standardization initiatives developed by logistic organizations. Further research on the possibility of introducing standards and potential impact on the quality of logistics services is foreseen.

УДК 332.1:711.4

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СТАБІЛЬНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МАЛИХ МІСТ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

ЧЕРНИШОВ О.Ю.,
старший викладач кафедри
менеджменту виробничої та
невиробничої сфери,
Донецький державний університет
управління

У статті розглядаються питання, пов'язані з вирішенням проблем економічного розвитку малих міст Донецького регіону. Визначено основні перешкоди до підвищення економічної самостійності місцевих